

AHISKALI ÖMER FAİK NUMANZADE'NİN MATBUAT HAYATI-XIV

Dr. Rıdvan ÇİTİL*

XIX. yüzyılın son çeyreğinde Rusya Müslümanları arasında başlayan yenileşme hareketleri, XX. yüzyılın başlarında artarak devam etmiştir. Böylece o dönemde zamanın birçok gerçeğinden habersiz ve kendi dünyasında yaşayan Rusya Müslümanları da uyanmaya başlamış, işin ehli aydınlar yetişmiş ve tarih sahnesinde yerlerini almışlardır. Bu aydınlar, kendi halkının yenileşmesinde ve gelişmesinde öncülük ettiler. Onların gayretiyle okula giden, okuyan kız ve erkek gençlerin sayısı günden güne çoğaldı.

Bir de XX. yüzyılın başında vuku bulan ilk Rus İhtilali sonrası elde edilen serbestlikler neticesinde Rusya Müslümanları gazete ve dergiler çıkarmışlardır. Böylece basın yayın alanında büyük bir atılım olmuş ve bu gelişmeler halk hayatını olumlu yönde etkilemiştir. Ayrıca sosyal ve kültürel alanda da gelişmeler olmuştur. Ancak kızların eğitimi ve onların küçük yaşta ve başlık parası yüzünden kendilerinden yaşça çok büyük birileriyle evlendirilmeleri hususunda arzu edilen değişiklikler yavaş ilerlemiştir. Hâlbuki Rusya Müslümanlarına komşu olan Rusya'nın diğer tebaası olan Hristiyan milletler, bu gibi ve benzeri meseleleri çoktan halletmiş, çağın yeniliklerine ayak uydurmaya başlamış ve yükselişe geçmiştiler.

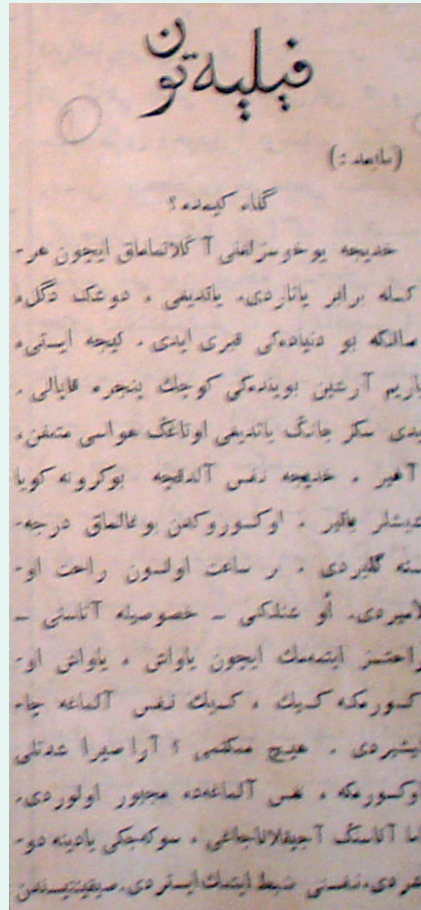
Bilindiği gibi her zaman toplum hayatında önemli yer tutan kadınlar, Türk dünyasında zamanla arka plâna düşmüşlerdir. Hâlbuki kadın, bir toplumda en az erkekler kadar önemlidir. İnsanı doğuran, besleyip büyüten, ilk terbiyeyi veren odur. Böyle bir kesimin ihmal edilmesi, toplum hayatında çok büyük olumsuzluklara yol açabilir. Diğer taraftan kadın, erkeklerin arkasında, ona destek olan önemli bir güçtür. Bu her zaman böyle olmuştur. Vaktiyle birçok bazı Türk toplulukları, Rus esaretine düşmüşlerdir.

retine düşmüşlerdir. Kültür ve medeniyet alanında zaten geri kalmış olan bu topluluklar, Rus idareleri tarafından da kendi hallerine bırakılarak daha da karanlığa gömülmüşlerdir. Öyle ki kızların eğitimine gerek görülmemiş ve kadınlar eski dönemlerden de geri plânda kalmışlardır.

1888-1902 yılları arasında Çarlık Rusya'sı sınırları içerisinde olan Bozkır Vilâyeti'nin merkezi olan Omsk şehrinde Kazak Türkçesiyle ve Rusça çıkan *Dala Vilayatinin Gazeti* sayfalarında yayımlanan birçok yazıyı incelediğimizde, orada kadının sosyal hayattaki yerine dikkat çekilmiş ve bu konuda Kazak Türkleri için diğer Müslüman-Türk toplumlardan örnekler verilmiştir. Ayrıca bilindiği gibi Ruslar da bir dönem Avrupa'dan örnek alarak kadına değer ve önem vermişlerdir. Meselâ "*Tavuk kuş değil, kadın da insan değil!*" şeklindeki aptalca bir Rus atasözü bu durumu özetlemektedir (*Dala Vilayatinin Gazeti*, 1899 No: 1). Buna göre Rusların da bir zamanlar kadını insan yerine koymadığı ve erkekler kendilerini kadınlardan üstün bir varlık olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Kısacası, *Dala Vilayatinin Gazeti* sayfalarında yer alan yazılarda kadının sosyal hayatındaki yeriyle ilgili diğer halkların ve özellikle Müslüman kadınların yaşayışından birçok örnekler görebiliyoruz.

Hatta kadına bakışın yanlışlığı üzerinde durulmuş ve buna çözümler sunulmuştur (Chitilov, 2013: 43-49).

Kız çocukların eğitimi, onların küçük yaşta ve başlık parası yüzünden kendilerinden yaşça büyük birileriyle evlendirilmeleri meselesi, Rusya Müslümanlarının kanayan yarasıydı. Bu konularda dönemin basınında birçok yazı ve haber çıkmış, hatta hikâye ve romanlar bile yazılmıştır. Meselâ İsmail Gaspıralı, Bahçesaray'da çıkardığı *Tercüman* gazetesinin 1890-1891 yıllarının çeşitli sayılarında 'Kadınlar Ülkesi' adlı eserini tefrika

Şark-ı Rus gazetesinden.

* Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türk Dili Bölümü.
rcitil@mehmetakif.edu.tr

etmiştir. İsmail Gaspıralı bu eserinde o dönemde mevcut olan kadın sorunlarına değinmiş ve çok dikkate değer tespitlerde bulunmuştur (Akpınar, 2014: 315-352).

İşte bu sorunlara Ahıskalı Ömer Faik Numanzade de kayıtsız kalmamıştır. Onun kaleme aldığı ve aşağıda inceleyeceğimiz ‘**Günah Kimde?**’ adlı felyeton denen mizahî ve satirik yazı, bunun en güzel örneklerinden biridir. Ömer Faik, bu yazısında o dönemde görülen kızların başlık parası yüzünden kendilerinden yaşça büyük birileriyle evlendirilmeleri ve kız kaçırma meseleleri üzerinde durmaktadır.

Söz konusu bu felyeton, *Şark-ı Rus* gazetesinin 1904 yılının 88. ve 91. sayılarında “**Günah Kimde?**” başlığıyla yayımlanmıştır. (Türkyılmaz, 2010: 200, 201). Yazar, iki bölüm hâlinde çıkan bu yazısında, tahminimize göre o dönemde Ahıska bölgesinde yaşanmış iki olaydan hareketle meseleyi güzel bir dille hikâye etmiştir. Felyetonda geçen olayların yaşanmış olmasını düşünmemizin sebebi ise burada inceleyeceğimiz ‘**Günah Kimde?**’ yazısında adı geçen Taşdemir Bey önceki sayıda incelediğimiz yazı olan ‘**Kabirden Hortlayan Adam-Söz Yalan Olmaz Yanlış Olur**’ da adı geçmiştir (Bizim Ahıska, 2016 No: 43). Ayrıca yazıda geçen köy isimleri de o dönemde olan köylerdir.

Kısacası Ömer Faik Numanzade gibi bir aydın bir gazetecinin bu meseleye kayıtsız kalması beklenemezdi. Bu mizahî ve satirik yazısını yayımlayarak meseleyi kendine has bakış açısıyla ve üslubuyla çok güzel bir şekilde ortaya koymuştur.

Felyeton Günah Kimde?

29 İyun 1904 / 28 Rebiyülahir 1322,
[12 Temmuz 1904] No: 88

Biçare, mazlum Hadice, iki ay sonra on yedinci baharını görecek. Bu en ferahbahş (iç açıcı) baharından biraz sonra en mukaddes, en ruhefza (cana can katan) emelleri husule gelecekti. Sekiz, dokuz ay evvel bir yüzük ile nişanlandığı İsmail ile o muvafık (uygun) eşdaşıyla dört beş ay sonra baş başa yaşamağa başlayacaklardı. Bu ümit ve arzuların verdiği hasret, Hadice’nin yüreğine sanki sığmırdı (sığmıyordu). Bu kalbî meseretler (sevinçler) Hadice’nin tabii olan melahatini (yüz güzelliğini), cazibesini, şetaretini (neşesini) bir kat daha artırırdı. Mütenasip vücuduna, letafet-i endamına özge bir güzellik bahşedirdi (veriyordu). Günler geçtikçe şadlıklar artır, ümitler büyür, tahayyüller genişlerdi. İsmail’in hayali, Hadice’nin bütün kuvve-i mevcudiyesini (var olma kuvvetini) zaptına geçirmişti. Bu şadlı günlerin birinde toy hesabını kararlaştırmak ve

İsmail’in vereceği başlık akçesini tayin etmek lâzım görüldü. İsmail’in büyük kardeşi Hadice’nin atasının (babasının) yanına geldi. Hesaplaşmağa, kararlaştırmağa oturdular. Toy, paltar, taam baresindeki (elbise, yemek konusundaki) hesapları görüp kurtardılar (hallettiler). Lâkin başlık akçesinde bir tavır (türlü) uyuşamadılar. Hadice’nin atası iki yüz manattan bir kapikte (kuruştta) eksiye razı olmayacağına kasemler edir (yeminler ediyor). İsmail’in kardeşi yüz elliden artık (fazla) vermeğe kudreti olmadığını anlatır. Söz uzadı. Hiçbiri iddiasından geri durmadı. Bir birlerine yaman yaman (kötü kötü) sözler demeğe de başladılar. Nihayet iş bozuldu. Hadice’nin atası İsmail’in dokuz ay evvel gönderdiği nişan yüzüğünü kızının parmağından hiddetle çıkardı.

İsmail’in kardeşine geri döndü ve saati geri göndermek üzere ayrıldı. Zavallı Hadice, kalemi elinden alınmış vatan ve millet âşıkları gibi, duçar-ı yeis (ümitsizliğe düşmüş) oldu. Günler geçtikçe, Hadice’yi neticesi dehşetli hayaller, düşünceler kaplırdı (kaplıyordu). Hadice’nin atası kızını, bu vakiadan bir ay geçmişti ki iki üç günlük uzaktaki kentte devletli (zengin), dul bir kişiye öz başına nişanladı. Hadice bu kara haberi ancak on gün sonra anasından duyabildi. Demek ki Hadice dokuz aydan belki bir yıldan beri muhabbetini, meylini bağladığı İsmail’den, yoldaş olacağına katiyen karar verdiği o hoş tabiatlı, o güler yüzlü civandan (gençten) hakikaten ayrılacağını hissetti. Vücuduna şiddetli bir titreme düştü. Hiç ümit etmediği bir yerden eri, yeni hayat yoldaşı, muhabbet müşterisi, meyusiyet müdafii (umutsuzluk savunucusu)... olacak eşdaşının hâlini komşularından haberleşti: 50 yaşında hasta, dört beş uşak (çocuk) sahibi dul bir devletli olduğunu anladı. Anladı ki zulm-i istibdadın (baskı zulmünün), insaf ve haksızlığın en dehşetli esiri olmuş. Anladı ki insanlık hukuku, herkesin tapındığı hürriyeti elinden zapt edilmiş. Hadice bir nice ay sonra o marazlı (hasta), murdar koca (pis yaşlı) kişiyle el ele, diz dize olacağını tahattur ettikçe istirdi (hatırladıkça istiyordu) ki seherlere kadar ağlasın; akşamlara kadar yiyip içmesin! Zaman geçtikçe o latif yüzlü Hadice de ölü haletine geçirdi (geçiyor-du). Gün olardı ki ağzına hiçbir şey götürmezdi. Az vakit içinde Hadice zayıflaşmağa, sararmağa başladı. Biraz zaman sonra şiddetli öksürüğe tutuldu. Böğürlerinde sancı peyda oldu. Anası ara bir: “A kız sana ne oluyor ki yiyip içmirsən! Niçin gözlerin kızarır. İstirsen atana diyem, cindar Molla Süleyman’ı getirsin. Kitaba bahdırsın. Nusha yazdırsın!” deyirdi.

Toy vaktine, Hadice’nin kara gününe az vakit kalır. Mazlum, bedbaht Hadice evde toy hazırlığını gördükçe bir dakika evvel ölmek, kara gününü görmemek isteyirdi (istiyordu). Bununla beraber sabredirdi

(sabrediyordu). Atasına anasına asla bir şey demirdi (demiordu). Hiç kimseye sırrını açmırdı (açmıyordu). Bunu özü için de büyük ayıp, ölümden beter hesap edirdi. Terbiyesi, itikadı bunu icap edirdi. Hadice bir gün evin önündeki bahçede yalnızca oturmuştu. Elini alnına dayamış, derin hayallere dalmıştı. Bu halde ki İsmail'in çeperin yanından geçtiğini görmemişti. İsmail ise Hadice'nin solmuş yüzünü, perişan hâlini görüp mütehayyir (şaşkın) kaldı. İsmail'in gelen ayak sesi Hadice'yi olduğu yerden kaldırdı. İsmail'i gördü. Karşısındakinin sevgilisinin hayali zannetti. Arzusunun kabulüne taaccüp etti (şaşırdı). Bir nice dakika sanki sevdazede (sevdaya uğramış) bir birlerine baha baha kaldılar. Biraz sonra Hadice özüne geldi. İsmail'in hayali yoh, özü olduğunu anladı, utandı. Ellerini yüzüne kapayarak oradan uzaklaştı. İsmail bir yıldan beri gaibane muhabbet ettiği mahbubesinin hâline acıdı. Onu bu deritten halâs etmeğe (kurtarmaya) yüreğinde karar verdi. Komşusu bir avrat ile Hadice'ye böylece haber gönderdi: "Mademki atası onu mal gibi satmak, pul kazanmak isteyir, deli değil ki bugünden sonra öyle atanın yanında dura. Ben ölünceye kadar o özgeye gide bilmez. Hazırlansın, sabahı gün yarı gecede gelip götürürüm..."

Hadice bu adi sözleri duydu daha çok darihtı (incindi). Herçend (Her ne kadar) İsmail'i sevirdi, onunla yaşamağı, beraber olmağı isterdi. Lâkin kaçmağı, ata anasının yüzlerini karalatmağı namussuzluk hesap edirdi. Kaçmak keyfiyeti tabiatına, terbiyesine asla muvafık gelmirdi (gelmiyordu). Fakat tezvici (evlendirilmeyi) reddetmekte şek (şüphe) etmedi. Bununla beraber bir saat olsun İsmail'in muhabbetini hayalinden çıkarabilmirdi. Kız günden güne eridi, vatanından garip düşmüş felâketzede milletperver gibi sarardı soldu. Şiddetli öksürük, büyük sancıları biçareyi bir saat olsun rahat bırakmırdı (bırakmıyordu). Ara bir ağzından gelen kan parçaları insanların en ziyade canavarların korhulu düşmanı olan verem (sill) marazının mukaddimesini ilân edirdi. Atası kızının hâlini görmür (görmüyor) değildi. Ama öz özüne böyle teselli verirdi: "Kız kısımdır, tez nâhoş olar, tez de yahşi olar. İnşallah o vakte kadar bir şey kalmaz... Hele devletli yeznesinin (damadının) gönderdiği başlıkları, imaretleri

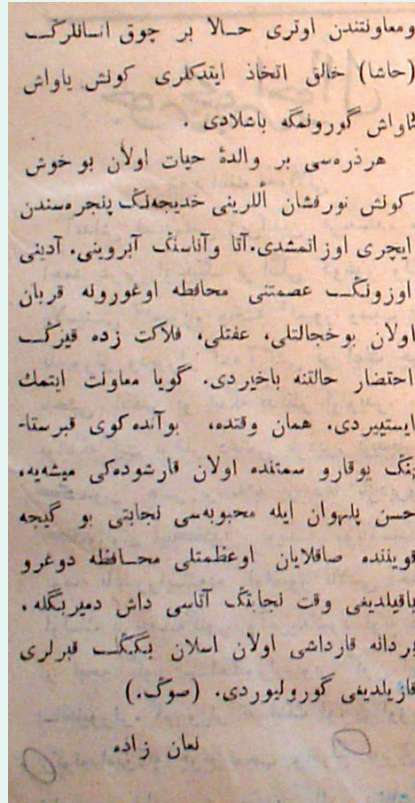
görse lap bir haftada sağalır..." Gafil kişi kızının derdinden bîhaber idi. Hacâlet (utanma) kurbanı Hadice can derdinde, atası yeznesinden pul, mal almak derdinde. Anlaşıldı ki atası niçin elli manat için işi bozdu. Bir yıldan beri hayalen müteehhil (evli) olan iki muhibbi, iki eşdaşı niçin ayırdı. Ata ile evlât arasında böylece pek büyük bir tefavüt (farklılık) ve tezat görünürdü. Her saat Hadice'ye bir dakika, her saat atasına bir gün gibi gelirdi. Aradan hayli zaman geçti. Hadice tanınmaz bir hâle düştü. Her nefes aldıkça sanki ciğeri kopurdu (kopuyordu). Ama yine derdini atasına değil komşularına da duyurmak istemirdi (istemiyordu). Öksürdüğü-

nü atasına işittirmemek için ağzını maylıkla kapayır (mendille kapatır), sancısını bildirmemek için dişlerini şiddetli sıhır (sıkıyor), kan parçaları o mukarrep (yakın) yığınlarını göstermek için gizli yerlere tükürürdü. (İlerisi var.)

Numanzade

Görüldüğü gibi Ömer Faik Numanzade 'Günah Kimde?' adlı felyetonun ilk bölümünde birbirini seven ve evlenmeye hazırlanan iki sevgilinin durumunu edebî bir üslupla ve güzel bir dille anlatmıştır. Bu hikâyede iki sevgilinin nişanlarının bozulmasının yegâne sebebi Hadice'nin babasının 50 manat daha alma arzusu olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Karşı taraf, gücünün bu kadar olduğunu ifade etse de kız babası bu hususta esnememekte ve ısrarlı görünmektedir. Yani para yüzünden kızın babası kızını sevdiğini birisiyle değil de

kızdan yaşça çok büyük ancak zengin, dul ve çocuk sahibi hastalıklı birisiyle evlendirmeye karar vermiştir. Bu kararı da kimseyle istişare tmeden, kızın kendisine sormadan tek başına vermiştir. Numanzade, kızın düştüğü üzücü durumu anlatma için de 'kalemi elinden alınmış vatan ve millet âşıkları gibi, dûçar-ı yeis oldu' gibi ironik bir ifade kullanarak onu vatan ve millet âşıklarına benzetmiştir. Yazar, kızın kendisinden büyük birisiyle zorla evlendirilmesini ise 'insanlık hukuku, herkesin tapındığı hürriyeti elinden zapt edilmiş' diye ifade ederek çok doğru bir değerlendirmede bulunmuştur. Neticede bu üzücü gelişmelerden sonra kız günden güne erimeye başlamıştır. Numanzade, bu hâli "Vatanından garip düşmüş felâketzede milletperver

gibi sarardı soldu.” cümlesiyle ifade etmektedir. Sevdiği erkeği karşısında gören kız, utanarak eve girmiştir. Sevgilisinin kaçma teklifini reddetmiştir. Bu tavır, kızdaki namus ve iffet duygusunun ne kadar kuvvetli olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Zira kız, anne babayı utandırmamak için kaçma teklifini reddetmekle aynı zamanda büyük bir fedakârlık göstermiştir. Burada Ömer Faik’in o zamanki kızlarımızı çok güzel bir şekilde tasvir ettiğini söyleyebiliriz.

Felyeton

(Mabad/Devamı:)

Günah Kimde?

3 İyul 1904 / 3 Cemazıyelevvel 1322,
[16 Temmuz 1904] No: 91

Hadice yuhusuzluğunu (*uykusuzluğunu*) anlatmak için herkesle beraber yatardı. Yattığı, döşek değil, sanki bu dünyadaki kabri idi. Gece isti (*sıcak*), yarım arşın boyundaki küçük pencere kapalı. Yedi sekiz canın yattığı otağın (*evin*) havası müteaffin (*kokuşmuş*), ağır. Hadice nefes aldıkça böğrüne güya şişler batır (*batıyor*). Öksürükten boğulmak derecesine gelirdi. Bir saat olsun rahat olamırdı (*olamıyordu*). Ev şenliği (*halkı*) -hususiyile atasını- rahatsız etmemek için yavaş yavaş öksürmeğe, kesik kesik nefes almağa çalışırdı, hiç mümkün mü? Ara sıra şiddetli öksürmeğe, nefes almağa da mecbur olurdu. Ama atasının acıklanacağı (*kızacağı*), söveceği yâdına düşürdü. Nefesini zapt etmek isterdi. Sıkıntısından gözyaşlarını yağış gibi dökerdi. Biçare gene rahat olamazdı. Nihayet sabredemedi. Yerinden durdu (*kalktı*). Gayet yavaşça kapıyı açtı. Dışarıya, serin havaya can attı. Soğuk bir taşın üstüne oturdu. Duvara arha (*arka*) verdi. Hayli vakit karanlıkta tek ve تنها oturdu. Birden, kulağına -insaniyeti, insanları yoh eyleyen- dehşetli tüfek sesleri, kışkırık avazları (*bağırışma sesleri*) geldi. Atasının ayılabileceğini düşündü. Özünün otağda görülmemesine yahşi (*iyi*) mana verilmeyeceğini fıkı etti. Derhal, yavaşça otağına girdi. Döşegine muvakkaten sokuldu. Sesler, kışkırıklar gittikçe arttı. Atası bir vakit uyandı. Köhne (*eski*) paltosunu arkasına alıp dışarı çıktı. Ağlaşma kopan tarafa yügürdü (*koştı*). Ağaç çerağının (*çıranın*) ışığı, komşu Taşdemir Bey’in al kanlar içinde yattığını nazarlara arz etti. Zavallı peder bir nice yerinden yaralanmış. Bağırsakları dışarı tökülümüş (*dökülmüş*). Feryat ve iniltileri arasında: A... nice... bet... sözleri fark edilirdi. Birkaç dakika sonra biraz o yandan gelen şiddetli feryat ve nâleler bu yazığın halini sanki yâddan çıkarttı. Herkes o tarafa yügürdü.

Taşdemir Bey’in bir tane olan nûr-i dîdesi (*gözünün*

nuru), on yedi yaşındaki oğlu olan Aslan Bey, altı patlar ile yaralanmış. Bir nice kişi elleriyle tutup götürürler. O gece konak (*misafir*) gelen dayısı oğlunun da başı hayli yarılmış. Yarım saat geçmişti ki Taşdemir Bey’in kapısı önü kavim ve akraba avratları kişilerle doldu. Avratların ciğersûz (*yürek yakan*) nâle (*inilti*) ve feryatları gecenin karanlık perdesi altında dehşetengiz (*ürkütücü*) bir vukuat olduğunu uzaktaki komşulara ilân edirdi (*ediyordu*). Aslan Bey’in anası var gücüyle saçlarını yolar (*yoluyor*); iki elleriyle başına dokunur; düşünüy parçalar; memelerini didirdi (*didiyordu*). Hadice’nin atası işin aslını, sebebini tafsilen (*ayrıntılı olarak*) duymak istirdi (*istiyordu*). Lâkin sıra yok. Yaralıları evlerine apar-dılar (*götürdüler*). Hadice’nin atası vukuatın sebebini tez çatan komşusundan soruştu. Komşu hân mân-sûz (*ocak yakıcı*) vukuatın sebebini böyle anlattı:

“Demircigilin Hasan Pehlivan bir nice yoldaşıyla Taşdemir Bey’in kızı Necabet’i kaçırmağa gelmiş. Kızı otağdan dışarı çıkarıp kaçırırlarmış. Ne tavır olursa itlerin sesine atası uyanar (*babası uyanır*). Kızı döşeginde görmez. Kaçtığını anlar. Vay haya başlar. Taşdemir Bey, oğlu ve konağı derhal birer hançer, tüfek alıp kızın arkasına düşerler. Size yakın küçede (*caddede*) çatarlar. Aslan Bey bir nice tüfek atar. Taşdemir Bey Hasan’ı hançerlemeğe çalışır. Hasan kaçmak, kayna-tasına vurmamak ister. Lâkin çaresiz kalar. Taşdemir Bey’i hançerleyip yere salar. Aslan Bey’i de yoldaşları gülle ile vurup yıharlar (*yıkırlar*). Ne diyem, Allah için söylemeli! Taksir kızdan ziyade atasında, Hasan’dan artık (*çok*) Taşdemir Bey’dedir. Hasan kızı iki yıldan artıktır isteyirdi (*fazladır istiyordu*). Sen de bilirsin ki oğlan güzel tabiatlı, iş, sanat, pul (*para*) sahibidir. Derler ki kızın da ona çok meyli varmış. Zaten böyle olmasaydı kaçırabilmezlerdi. Oğlan araya ne kadar ricacı koydu, yalvardı. Atası Nuh dedi vermedi. Hemişe “O kim biz kim!” derdi. Dün gece bizimkilerin danışmasına (*demesine*) göre Taşdemir Bey kızını rızası olmaya olmaya bir hafta evvel (Tok) köyündeki (Sultan Kaya) Bey’e el altından nişanlamış. Meğer oğlan bunu tezce duymuş. Görünür ki bu gece “Gelirim kaçak!” (*geleceğim kaçalım*) diye kıza haber de göndermiş. Anlaşılar ki kız da razı olmuş. Necabet’i meşeye doğru kaçırırlarken bu musibet de aksine yüz verdi. Allah için çok yazık oldu. Kişinin ocağı tamam söndü....”. Seher (*sabah*) yahı[n]laşmıştı. İnsanlara bir taraftan rahatlık, diğer taraftan nârahatlık (*rahatsızlık*) veren gecenin karanlığı, pek çok dehşetli vukuatları aguş-i zulmetinde besleyen bu siyah perde, birçok musibetlere sebeb-i yeksana (*bir şekilde sebeb*) olan bu tabii zulüm-kâr alçak insanları hemişe saye-i muavenetine (*yardım gölgesine*) alıp icrâ-i habaset (*kötülük yapan*) ve cinayetlerine müsaade eden,

hân mân-sûz (*ocak yakıcı*) fenalıkları doğan kara yüzlü bu mâder-i havf (*korkunun anası*) ve heybet yavaş yavaş sanki yuharı doğru kalırdı, mekânına gidiydi...

Aradan hayli vakit daha geçti. Bazı hayırlı, menfaatli hallerin, işlerin kentlilerin arasında geç yapılmalarına rağmen bu geceki haber, asıl ve hakikatini tafsilen anlayabilecekleri bu geceki vukuat az zamanda kentin her tarafına yayıldı. Taşdemir Bey'in evinin etrafı cemaatle doldu. Ağlaşmalar, feryat ve nâleler en katı yürekleri bile yumuşattı. Taşdemir Bey otağın bir semtinde, oğlu diğer semtinde kana bulanmış döşeklerin üstünde yatırlar. Otağda cemaatin kesretinden (*çokluğundan*) iğne düşecek yer yok. Bir nice hekim mukallitleri ustabaşılar, cındarlar yaraları cındırlar çaputlarla (*yırtık pırtık şeylerle*) sarırlar. İzdihamdan nefes almağa mecal yok. Her ağızdan bir söz çıkar (*çıkıyor*). Yaralıları herkes birer derman öğretir. Aslan Bey'in yaraları berk ve kavi (*sıkıcı*) sarılmış olmalıydı ki "Açın!.." diye işare[t] ile yalvarırdı. Kanı bir türlü dayanmırdı (*durmuyordu*). Cındırları da ıslatıp çıkırdı. Öbür sekideki atasının nefesi yavaş yavaş kesilmeğe başladığı hâlden anlaşırdı. Molla Ali çağırıldı. Kur'an ohunmağa başlandı. Bu sırada Aslan Bey'in anasının birden bire ve gayet kuvvetle çıkan canhıraş (*çıkan yürek parlayan*) feryadı ve oğlunun üstüne birden düşüp kapanması onun da hâletini ilân edirdi. Gün hayli ağarmıştı. Hadice'nin atası üst paltarını (*elbisesini*) giymek için evine geldi. Her zaman, herkesten evvel döşekten duran (*kalkan*) kızını bu defa döşekte gördü. Biçare Hadice'nin marazı geceleyin duymadığı kapıdaki soğuktan şiddetlenmişti. Soğuk taş sanki ciğerlerine işlemişti. Onların üstüne artan tüfek, kışgırık korhusu da Hadice'yi takatsız bir hâle salmıştı. Artık seher olmuştu. Hayat ve hilka-te olan menfaat ve muavenetinden ötürü hâlâ birçok insanların (hâşâ) Hâlik ittihaz (*Yaratan kabul*) ettikleri güneş yavaş yavaş görünmeğe başladı.

Her zerresi bir vâlîde-i hayat (*hayatın anası*) olan bu hoş güneş nûr-feşan (*ışık saçan*) ellerini Hadice'nin penceresinden içeri uzatmıştı. Ata ve anasının âb-rûyunu (*yüz suyunu*), adını, özünün ismetini muhafaza uğuruna kurban olan bu hacâletli (*utangaç*), iffetli, felâketzede kızın ihtizâr (*can çekişen*) hâletine bahırdı (*bakıyordu*). Güya muavenet (*yardım*) etmek isteyirdi (*istiüyordu*). Hemen vakitte, bu anda köy kabristanının yukarı semtinde olan karşıdaki meşeye, Hasan Pehli-van ile mahbûbesi Necabet'i bu gece koynunda saklayan o azametli muhafaza[ya] doğru bakıldığı vakit Necabet'in atası Taşdemir Bey'le, bir tane kardeşi olan Aslan Bey'in kabirleri kazıldığı görülüüyordu. (Son.)

Numanzade

Felyetonun bu ikinci kısmında Ö. F. Numanzade Hadice'nin hastalığını ve düştüğü durumu anlattıktan sonra olayın geçtiği köyde başka bir olayı nakletmektedir. Bu ikinci olayda ise kızın babası kız vermek istememiş ve erkeği kastederek "O kim biz kim!" diye kendi üstünlüğünü vurgulamıştır. Bunun neticesinde iki sevgili anlaşarak kaçmaya karar vermiş ancak her şey istedikleri gibi gitmeyerek kız kaçırma işi cinayetle sonuçlanmıştır. Görüldüğü gibi bu ikinci olayda gurur yüzünden hem iki sevgili evlenememiş, hem de birkaç kişi cinayete kurban gitmiştir.

Ömer Faik bu yazıda olay içinde birbirine benzeyen başka bir olayı anlattıktan sonra asıl kahramanımız olan Hadice'ye gelerek onun sevgilisinden uzak kalması sonucunda hastalanarak vefat etmesiyle felyetonunu bitirmiştir.

Söz konusu felyetonun üslup ve anlatılış biçimine baktığımızda Numanzade'nin olayları İstanbul günlerinde öğrendikleriyle ve dönemin Osmanlı edebiyatına benzeyen bir üslupla kaleme aldığını görüyoruz. Bu da iyi yetişmiş olgun bir yazarın, içinden çıktığı toplumun problemlerini yine toplumun kendi hayat tarzı içinde ele alması bakımından fevkalâde önemlidir.

Sonuç olarak denilebilir ki, Ahıskalı Ömer Faik Numanzade, usta kalemle zamanın çok önemli bir sosyal problemi olan başlık parası ve kızların isteği hilâfına evlendirilmeleri gibi çirkin adetleri, edebî bir yazı çerçevesinde ele almıştır. Hayatın içinden aldığı canlı örnekleri, sade bir dil ve akıcı bir üslupla anlatmıştır. Bu hikâyelerle toplumdaki çarpıklıkları dolaylı bir anlatımla eleştirmiş ve okuyucuya iyi bir hayat dersi vermiştir. Ömer Faik, XX. yüzyıl başlarından seslenerek halkımıza bugün için de geçerli olan bazı dersleri vermiştir, diyebiliriz.

Kaynakça:

1. *Bizim Ahıska* Dergisi, No: 31-43.
2. *Dala Vilayati'nin Gazeti*'nin 1888-1902 yılları arasındaki sayıların dijital koleksiyonu.
3. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara, 1978.
4. İsmail Gaspıralı, *Seçilmiş Eserleri*, 1,2,3. Neşre Hazırlayan: Yavuz Akpınar, İstanbul, 2003-2014.
5. Ridvan Chitilov, "*Dala Vilayati'nin Gazeti*"nin Kazak Türklerinin Modernleşmesindeki Rolü (basılmamış doktora tezi), İzmir, 2013.
6. Selçuk Türkyılmaz, *Şark-i Rus Gazetesi'nin İzahlı Makaleler Bibliyografyası*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, Ocak-Haziran 2010, XVIII. Cilt, No: 1.
7. *Şark-i Rus* Gazetesi, 1904, No: 88, 91.
8. Prof. Dr. Şamil Gurbanov, *Ömer Faik Numanzade. Seçilmiş Eserleri*, Bakü, 1992.
9. Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul, 2006.
10. Prof. Dr. Yavuz Akpınar, *Çağdaş Türk Edebiyatları-I*, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 2013.